

belehelése mellett cukorbetegség miatti heveny anyagcserezavar is kialakíthatja. Az előzmények vizsgálata, az ismerősök kikérdezése és a beszerzett adatok a cukorbetegség gyanúját gyakorlatilag kizárták. A tüdő toxikológiai vizsgálata során a szerves oldószert kimutatni, típusát meghatározni nem sikerült. Kizárásos megállapításként került a boncjegyzőkönyv véleményi részébe, hogy a magasból való lezuhanás – baleset vagy az előző esethez hasonló repülési kísérlet – ismeretlen módon a szervezetbe került szerves oldószert okozta bódult állapotban történt.

Mellékletként megállapítást nyert, hogy a halált 10-12 órával megelőzően többféle altató- és nyugtatószer is került a férfi szervezetébe, ezek azonban a halál idején már nem befolyásolták, szervezetében nyomokban voltak jelen.

A szerves oldószerek belehelésével kapcsolatos halálesetek másik csoportja egyértelműen baleseti halálhoz vezet. A szájat és orrot befedő nylonzacskóban lévő szer belehelése során olyan fokú bódulat jöhet létre, amely alatt a zacskó eltávolítása lehetetlenné válik és a nedves, az arcra ragadó zacskó a lélegzést lehetetlenné teszi, míg végül a szituációból való menekülésre képtelen áldozat megfullad. Ez általában a magányosan szipuzókra jellemző. Csoportos használat esetén a kevésbé befolyásolt társak segítenek társukon, a nylonzacskót eltávolítják a légzőnyílásokról. Manapság az ilyen halálesetek igen ritkán fordulnak elő.

A tizenéves korokban pótszereket, gyógyszert, szerves oldószert alkalmazó fiatalok néhány év elteltével a narkómánia addig alkalmazott módjait gyerekesnek ítélik. Ekkor keresik meg annak módját, hogy az „igazi drogokhoz” hozzájussanak. Ez a folyamat indult meg Magyarországon az elmúlt néhány évben. A példák illusztrált haláleseteken a túladagolás lehet haláloki tényező. A legutóbbi időkben észleljük ezen jelenséget.

Cs. E. 21 éves nőt barátja találta holtan. Az áldozat kábítószerélvező volt, általában heroint használt. A vegyvizsgálat igazolta, hogy a halál opiátszármazék túladagolása miatt, heveny mérgezés következtében állott be. A vegyületet a könyökhajlatban észlelt tűszúrás nyom környezetének szöveteiből is sikerült azonosítani. Igen kis mennyiségben nyugtatószer szerkezeti jelenléte is észlelhető volt.

A kiragadott esetek önmagukban nem alkalmasak általános következtetés levonására. Mindeképpen figyelemreméltó azonban, hogy a környezet előtt milyen sokszor marad rejtve a függőségi állapotok kialakulása. Az esetek egy része azonban azt mutatta, hogy a környezet tudomással bírt a kábító- és bódítószert-függőségről, mégsem történt kísérlet megelőzésre vagy gyógyításra.

Az esetek bemutatásának célja nemcsak az volt, hogy a droggal kapcsolatos halál formáiról áttekintést nyújtsak. Egyetemi hallgató koromban a rendőrség ifjúságvédelmi munkatársaival közösen egy egyetemi hallgatókból álló csoportot szerveztünk, amely középiskolásoknak tartott a témában megelőzési célú előadásokat. Tapasztalatunk szerint az előadásban bemutatott esetekhez hasonló tragédiák ismertetése és bemutatása a fiatalok egy részéből azt a hatást váltotta ki, hogy úgy döntöttek, még egyszeri alkalommal, kipróbálás céljából sem nyúlnak ezekhez a szerekekhez.

KERESZTY ÉVA

Idős ember a családban

A család fogalma, struktúrája és szerepe különböző korokban és társadalmakban változott ugyan, lényege, alapvető feladata, a gyermekek és idősek védelme, ellátása azonban lényegében változatlan. A gyermekek és öregek ebben a vonatkozásban azonos kategóriába tartoznak, hiszen biológiai, fizikai és lelki adottságaik révén egyformán segítségre, védelemre, megértésre szorulnak. A látszólagos azonosság mögött azonban számtalan különbség is fellelhető, ami a két életkori csoport társadalmi megítélésében tükröződik legjobban.

A gyermek a jövő reménye, a család büszkesége, akinek testi és lelki fejlődéséért a család minden áldozatot meghoz. Az öreg családtag viszont többnyire gond, teher, aki panaszaival, fájdalmaival, testi és lelki problémáival megnehezíti a család életét.

Manapság természetes dolog – és joggal lehetünk büszkék rá –, hogy a szülők szakkönyvekből tanulják a csecsemőgondozás és gyermeknevelés feladatait. Számtalan tudományos és népszerű közlemény foglalkozik a serdülő és a kamaszkor zűrzavaros problémáival, hogy a szülők számára segítséget adjon gyermekeik megértéséhez és a segítség módjainak megtalálásához. A szülők aktivitása a gyermek életkorának emelkedésével fokozatosan csökken, a nevelés kérdései a kamaszkor befejeztével egyre inkább háttérbe szorulnak.

Sajnos, az öregkorral foglalkozó könyvek, előadások nem ilyen népszerűek, pedig az öregedési folyamatnak ismerete, a korral járó testi és lelki változások megismerése rendkívül hasznos volna mind az időskorúak, mind a fiatalabb hozzátartozók számára. Megfelelő ismeretek birtokában az együtt élő generációk közelebb kerülnének egymáshoz, tudatosan formálhatnák családon belüli kapcsolataikat, családban betöltött szerepüket.

A fiatalabb nemzedéknek tisztában kell lennie azzal, hogy az idős emberek számára legmegfelelőbb környezet a jól működő család. A családi közösséget, a szeretetet, az összetartozást még a legjobban szervezett öregotthon, társadalmi közösség sem pótolhatja. A családi otthon az idős embernek elsősorban biztonságot jelent. Biztonságot, ahol nem fenyegeti az egyedüllét reménytelensége, ahol örömét, bánatát másokkal megoszthatja, ahol tudja, hogy betegsége esetén segítséget, gondoskodást kap. A családon belül a gyermekek és unokák közelsége gyakran még a betegséget, fájdalmat is feledtetni tudja.

A család nyújtja az idős ember számára a nélkülözhetetlen tevékenységi teret is, ahol feladata van, ahol dolgozhat, ahol érzi, hogy szükség van a munkájára, ahol értelme, célja van az életének.

A családi élet természetesen kölcsönös alkalmazkodást jelent. Az együtt élő nemzedékek összefogására szükség van. Az ellentétek, viták, a szembenállás helyett a szereteten és megértésen alapuló szövetség hatalmas erőt jelent a családban. Ezt az erőt hasznosítani lehet az unokák nevelésében, személyiségük formálásában és sok egyéb területen, ahol a családnak segítségre van szüksége.

Ilyen ideálisan szép kapcsolat azonban, sajnos, csak ritkán fordul elő. Gyakran megessik, hogy az idős családtag számára maga a család okozza a retteget, a mindennapok gyötrelmeit. Ez rendszerint akkor következik be, amikor hajlott kora vagy betegsége miatt valaki fokozott segítségre szorul.

Sok idős ember életét teszi elviselhetetlenné a gyermekek vagy unokák mértéktelen alkoholfogyasztása és az ezzel kapcsolatos durva, kötekedő, garázda viselkedés, gyakran tettleges bántalmazás. Ezek a veszélyeztetett öregek, akik számára a családból való kiemelés jelentené a gyötrelmek megszüntetését.

Az elmúlt évtizedek során mélyreható társadalmi változások tanúi lehettünk.

A társadalmi változások elsősorban a család felépítésében és szerkezetében mutatkoznak. Néhány évtizeddel ezelőtt természetes volt, hogy a legidősebbek és legfiatalabbak egy családban éltek. Ez különösen jellemző volt a falusi lakosság körében. Az egy fedél alatt élő három nemzedék egymást tökéletesen kiegészítette. A család minden tagjának megvolt a helye, feladata, a legfiatalabbtól a legidősebbig.

Amíg a nagycsaládi közösségek általánosak voltak, viszonylag kevés volt a kallódó gyermek, hiszen a családi minta, a család közösségi munkamegosztása alapján megtalálta, illetve meg kellett találnia az életkorának és fizikai adottságainak megfelelő tevékenységet. Ehhez hasonlóan, a nagycsaládi közösségekben az öregek helye, szerepe is tradicionálisan meghatározott volt. Ebben a korban viszonylag kevés volt az elhagyott öreg, hiszen egy falu közössége még a gyermektelen, család nélküli, magára maradt öreget is felkarolta.

A nagycsaládi életforma megszűnése, a nagycsaládok felbomlása világjelenség. Ennek a folyamatnak még azok a társadalmak sem tudtak ellenállni, amelyeket régi, hagyományos kötelékek tartottak össze. Erre a legjobb példa Japán, ahol a modern életforma

kialakulása óta a többenemzedékes családok együttélése rohamosan csökken, és ez a tendencia megállíthatatlannak látszik.

Hazánkban elsősorban az iparosodással és urbanizációval kapcsolatban indult meg a családszerkezet megváltozása és a család taglétszámának csökkenése.

A fiatalokban egyre erősebben él az a törekvés, hogy a szülői házat elhagyják, minél előbb önálló életet éljenek. A falusi ifjúságot már nem elégítik ki a falu nyújtotta lehetőségek. Szakmát tanulnak, a városokban igyekeznek letelepedni még azon az áron is, ha a városban nehezebb és rendezetlenebb körülmények közé kerülnek. De a városi fiatalság is a lehető leghamarabb szeretné megteremteni önállóságát, függetlenségét. Később elaggott szüleit, a szűkös lakáshelyzet miatt, még akkor sem tudja magához venni, ha segíteni szeretne rajtuk.

A mai modern család általában két-három tagból álló „törpe család”. Az egyes családok taglétszámát jelentősen csökkentették a második világháború veszteségei, majd az 1956-ot követő elvándorlások. Mint következményes jelenséget említem meg, hogy a mai hetvenéves és ennél idősebb nemzedéknek van a legtöbb külföldön élő hozzátartozója. Az itthagyt szülők azóta megöregedtek, tehetetlenné váltak, család hiányában csak a társadalom segítségére számíthatnak.

A gyermekek és időskorúak családi helyzetét nagy mértékben befolyásolta egy másik társadalmi változás, a nők munkába állítása. Ezt követően a gyermekpopulációban megjelentek a „kulcsos gyermekek”, az elmagányosodó, az utcán nevelkedő, kószáló, kallódó gyermekek. Az utca pedig számtalan veszélyt rejteget. E gyermekek gondozására, nevelésére, ellenőrzésére rendszerint nincs idő. Gyakran még a családon belüli beszélgetés is problémát jelent, nincs aki meghallgassa őket, nincs akihez tanácsért fordulhatnak. Ilyen esetekben felértékelődik az idős generáció szerepe. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyermek és a nagyszülő kapcsolata egészen sajátos, eltér az egyéb felnőtt-gyermek kapcsolattól. A nagyszülők és az unokák kapcsolatát az összetartozás, az egymásra utaltság, a kölcsönös empátia motiválja. A nagyszülő példája életre szóló élmény, a konfliktusok kezelésében és megoldásában minta lehet. A nagyszülő megfelelő partner a mindennapi élmények feldolgozásához, a problémák megvitatásához, a gyermeki gondolkodást és fejlődést segítő beszélgetésekhez.

A jelenlegi családi közösségekben az idős emberek, főleg a nagymamák, igen hasznosak, nélkülözhetetlenek. A gyermek hazaérkezését követően a nagymama veszi először észre, hogy a gyermek beteg, ha fáj valamije, ha elkeseredett, mert rosszul felelt, ha valami rendkívüli történt vele. Ő veszi először észre az első elszívott cigaretta, az első pohár alkohol, az esetleges bódító kábítószerfogyasztás jeleit, a gyermek „rossz társaságba” keveredését. Személyének a gyermek és családja közti kapcsolat megtartásában, a gyermek magányosságérzésének megelőzésében meghatározó szerepe van. Ez a szerep szorosan összekapcsolódik a gyermek ellátásával, a családról való fizikai gondoskodással, ami az ez utóbbira való képtelenné váláskor megszűnik. Mire az unokákat felnevelik, fizikai erejük csökken, esetleg betegek, tehetetlenek lesznek, és akkor a család képtelen otthoni ápolásukról gondoskodni, mert mindenki dolgozik, már az unokák is. A helyzet némileg javul, ha a középső generáció valamelyik tagja nyugdíjba kerül.

Az idősek otthoni ápolását még az úgynevezett jól kereső családokban is lehetetlenné teszi, hogy szinte képtelenség magánszemélyeket találni erre a célra. Manapság nincsenek munkaképes, képzett, ezt a nehéz feladatot vállaló, de alkalmazásban nem lévő nők. Az idős, beteg hozzátartozó ellátása, tisztán tartása, az éjszakai teendők elvégzése igen nehéz teher. A családok rendszerint megpróbálják, de a kezdeti jóindulat ellenére sem tartható fenn tartósan az otthoni ápolás.

Jelen társadalmunkban egyre nagyobb feladat hárul az állami, egyházi és társadalmi szervekre az időskorúak gondozása terén. Újabban alapítványi és magánintézmények alakulnak az egyre fokozódó idősgondozási és ápolási igények kielégítésére.

Az eddigieket egybevetve megállapítható, hogy a családok taglétszámának csökkenése, a nők fokozott foglalkoztatása megváltoztatta a család hagyományos funkcióinak egy részét, de ez semmiképpen sem jelentheti, hogy teljes mértékben megszűnt a család szerepe, felelőssége a gyermekek és az idős szülők iránt.